

УДК [334.012.34:351.863](075)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

М. Керницька¹, О. Гук², Г. Шимечко³

¹ Львівський державний університет внутрішніх справ
79007 м. Львів, вул. Городоцька, 26
E-mail: marta_kernytska@ukr.net

² Київський національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»
м. Київ, проспект Перемоги, 37, корпус 1

³ Львівський національний аграрний університет
80381 Львівська обл., Жовківський р-н, м. Дубляни, вул. В. Великого, 1

У статті розглядаються теоретичні аспекти економічної безпеки підприємств як передумова прибуткового функціонування підприємств на вітчизняному ринку.

Ключові слова: безпека, економічна безпека підприємства, система економічної безпеки підприємства, цілі економічної безпеки, рівень економічної безпеки.

У сучасних умовах найактуальнішими задачами кожного підприємства є втримати позиції на ринку і працювати прибутково. Для досягнення цих цілей вітчизняні підприємства переймають досвід іноземних підприємницьких структур. Одним із найвагоміших позитивних напрацювань іноземних компаній є високоорганізована система безпеки. Саме забезпечення економічної безпеки підприємств у різних сферах і ракурсах є умовою забезпечення стабільного функціонування підприємств в Україні.

Для розроблення ефективної системи безпеки підприємницької структури незалежно від форми власності, насамперед, необхідно чітко проаналізувати теоретичні поняття у сфері безпеки і лише після цього здійснювати розроблення та впровадження вказаної системи.

Щодо теоретичних положень, то поняття *безпеки* трактують як стан захищеності особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх небезпек та загроз, що базується на діяльності людей, суспільства, держави, світової спільноти народів з виявлення (вивчення), попередження, ослаблення, усунення (ліквідації) і віддзеркаленню небезпек і загроз, здатних погубити їх, позбавити фундаментальних матеріальних і духовних цінностей, завдати неприйнятної (неприпустимої об'єктивно і суб'єктивно) збитку, закрити шлях для виживання і розвитку [1, 3]. У структурі загальної безпеки виокремлюють *безпеку підприємства*, під якою розуміють стан захищеності життєво важливих і законних інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз в різних протиправних формах, що забезпечує його стабільний розвиток відповідно до статутних завдань [5]. Розглядаючи безпеку підприємства необхідно перебазувати її розуміння на

поняття «економічна безпека підприємства», яке відображає захищеність потенціалу підприємства (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення [2]. Економічну безпеку підприємства можна трактувати і як його стан в межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам та забезпечувати реалізацію економічних інтересів [4].

У окремих випадках економічну безпеку підприємств (організацій, установ) пояснюють з двох позицій:

перша – стан і властивість соціально-економічної системи, які визначаються в результаті розрахунку системи критеріїв і показників (індикаторів), які сигналізують, з одного боку про зону безпеки, а з іншого – про розвиток небезпеки внаслідок реалізації загрози;

друга – одна з функцій діяльності підприємства, яка спрямована на здійснення суб'єктами і силами безпеки певних дій, що матимуть на меті попередження, протидію та припинення потенційних і реальних загроз (небезпек) [2].

Головною метою економічної безпеки підприємств є можливість забезпечити стабільне та максимально ефективне функціонування в умовах сьогодення і високий рівень розвитку в майбутньому.

Говорячи про економічну безпеку підприємств необхідно виокремити її цілі. Такими цілями для українських підприємств можуть бути:

досягнення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стабільності та незалежності;

створення високоефективної системи менеджменту та управління, оптимальної організаційної структури управління підприємством;

забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності;

мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;

якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;

забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;

ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.

Виокремлені цілі впливатимуть на формування структурних одиниць системи безпеки та комплексу економічної безпеки підприємств.

Досліджуючи економічну безпеку підприємницьких структур не можна опустити факторів, що чинять на неї негативний вплив. Таких фактори аналізують групуючи у дві групи:

перша група – свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів);

друга група – збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття і технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку підприємств можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер:

об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають незалежно від бажання підприємства, або його окремих працівників;
суб'єктивні впливи настають внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих його працівників (передусім керівників і менеджерів різних рівнів).

На рівень економічної безпеки підприємств має вплив ряд чинників, зокрема:

1. Безпосередні чинники виробництва – це ті чинники, що безпосередньо впливають на діяльність підприємства і на його виробничі процеси, до них належать:

місце та розміщення підприємства, територія, на якій воно знаходиться;
наявні для використання природні ресурси та можливість їх використання на своїй території, їхні якісні показники;
наявність трудових ресурсів, їх освітньо-кваліфікаційний рівень;
наявна виробнича інфраструктура, можливий обсяг її використання;
соціально-економічна інфраструктура і рівень матеріального достатку населення.

2. Стабільність попиту на продукцію – чинник, який дозволяє здійснювати безперебійне виробництво внаслідок швидкої реалізації виготовленої продукції. Він передбачає:

реальні та перспективні можливості укладення довготермінових контрактів на реалізацію та збут продукції;
рівень конкурентоспроможності продукції, що виробляється;
якість продукції та гарантії виробника;
обґрунтовані прогнози на стабільність ринку щодо певного виду продукції;
державні замовлення на продукцію.

3. Надійність постачальників, насамперед тих, що забезпечують постачання основної сировини і матеріалів. Основою для цього повинні бути:

наявність довготермінових договорів на поставку необхідної сировини і матеріалів, враховуючи терміни поставки та їх якісні показники;
пошуки альтернативних шляхів поставок сировини і матеріалів, щоб не попасти у залежність від постачальників-монополістів.

4. Іноземна (зовнішня) конкуренція на продукцію, яка експортується. Для цього необхідно слідкувати за тим, щоб:

продукція мала відповідну якість та належне сервісне обслуговування, які б підпадали під міжнародні стандарти;
чітко проаналізовані та обґрунтовані плани розвитку на найближчий час та довгострокову перспективу;
займати високе становище у порівнянні з імпортною продукцією на території України, з метою зайняття вільної ніші вітчизняного ринку.

5. Державне економічне регулювання діяльності підприємства полягає, яке проявляється у:

захисті власного товаровиробника, незалежно від форм власності;
формуванні податкової політики, яка б сприяла розвитку підприємництва;
сприянні виробництва продукції;
державному замовленні на товари, які фінансуються за рахунок бюджету і скорочення імпорту на ці товари.

6. Система захисту комерційної таємниці, яка повинна передбачати комплекс заходів на макро- та мікрорівні.

7. Компетентність та фаховість керівництва підприємства. Найважливіші чинники, які можуть найбільш активно впливати на рівень економічної безпеки підприємства, – це високі професіональні здібності керівництва і менеджерів різних рівнів (висококваліфіковані кадри; система підготовки і форми навчання кадрів; мотивація кадрів).

8. Культурно-психологічні чинники, які пов'язані з поведінкою окремих людей, їх мораллю, духовністю (розкрадання, шахрайство, обдурювання, убивство тощо).

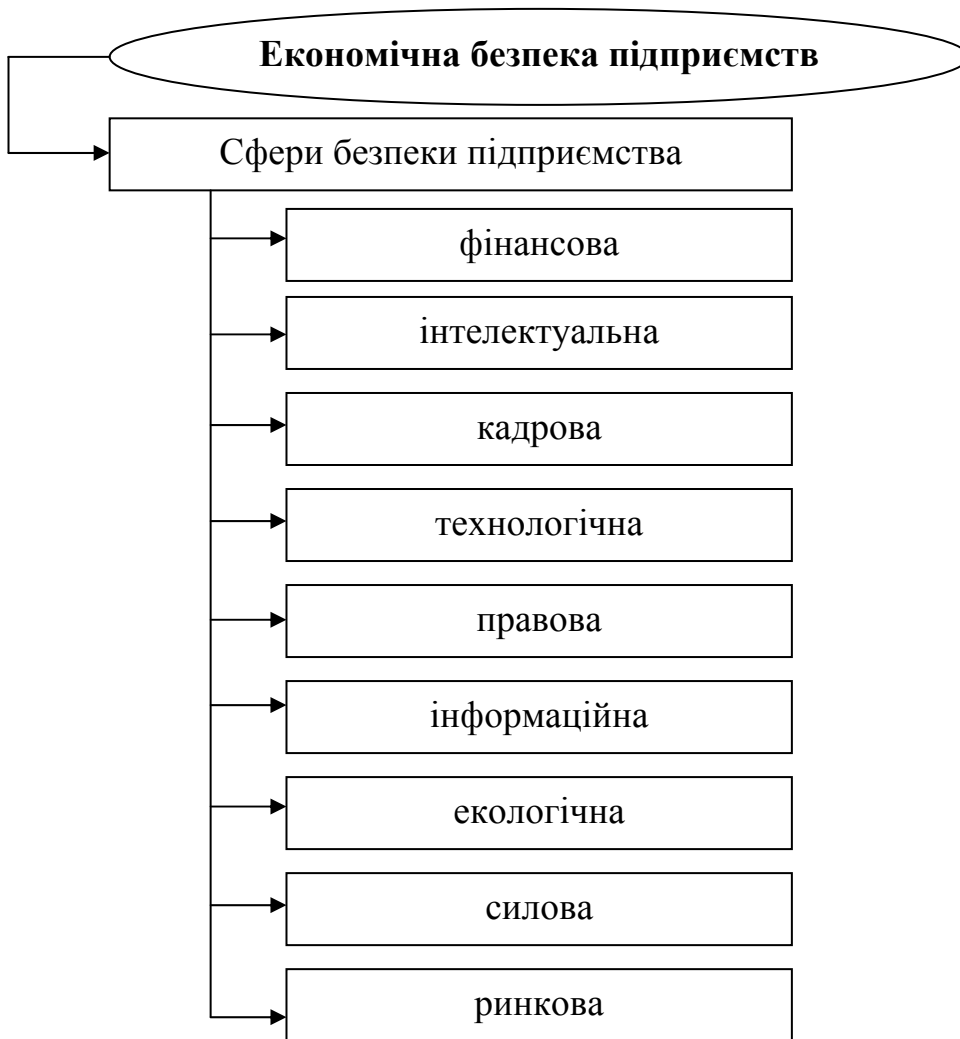

Рис. 1. Складові економічної безпеки підприємства

Перелік чинників можна продовжувати та суттєво доповнювати, тому кожне підприємство повинне виокремити для себе найвагоміші чинники і врахувати їх при формуванні власної системи безпеки. Варто наголосити на тому, що всі

перераховані вище чинники необхідно реалізовувати відповідно до чинного законодавства, спрямовувати їх на реалізацію стратегії підприємства та досягнення належного рівня економічної безпеки.

Наступним кроком у формуванні системи безпеки підприємницької структури є аналізування та вибір заходів безпеки. Кожному підприємству варто вибирати заходи безпеки, які є найоптимальнішими для нього і при цьому обов'язково включати як загальні, так і спеціальні заходи безпеки. Варто пам'ятати, що загальні заходи – це попередження можливих загроз шляхом розробки і дотримання нормативів безпеки (здійснює управлінський персонал), а спеціальні – припинення дії загрози конфіденційними методами і методами роботи в надзвичайних ситуаціях (здійснюють працівники).

Основною метою загальних заходів безпеки є попередження виникнення можливих загроз і їх реалізації шляхом розробки та дотримання нормативів безпеки, починаючи з режиму і закінчуючи регламентацією та мотивацією поведінки працівників організації. У розробці і виконанні загальних заходів з економічної безпеки участь беруть керівники різних рівнів управління та структурних підрозділів, управлінці та працівники, для яких цей вид діяльності передбачений у посадових обов'язках або є складовою їх роботи, але не є їхньою основною діяльністю.

Основною метою спеціальних заходів безпеки є припинення дії загрози на будь-якій стадії її реалізації конфіденційними методами та методами роботи в надзвичайних ситуаціях. Реалізацією спеціальних заходів з безпеки займаються працівники, для яких це є предметом діяльності і основною роботою.

Окремою складовою системи економічної безпеки підприємства повинні бути чітко окреслені сфери, у яких забезпечуватиметься безпека підприємства і визначені показники, на основі яких визначатиметься рівень та стан безпеки на певну дату чи за відповідний проміжок часу. Складові економічної безпеки підприємства представлені на рис. 1.

Таким чином, економічна безпека підприємств – це сфера, яка потребує постійних досліджень і передбачає ретельне впровадження з постійним контролюванням заходів та структурних елементів системи безпеки. При цьому варто враховувати цілі економічної безпеки з адаптацією до умов середовища та потреб підприємства.

1. Бандурка О. М., Духов В. Є., Петрова К. Я., Червяков І. М. Основи економічної безпеки: Підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / [О. М. Бандурка, В. Є. Духов, К. Я. Петрова, І. М. Червяков]; – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 360 с.
2. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: Навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / [В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін.]; – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
3. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект. Навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / [М. І. Камлик]; – К.: Атака, 2005. – 432 с.
4. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємств: сутність та механізм забезпечення: Монографія / [Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко]; – К.: Лібра, 2003. – 280 с.

5. Франчук В. І. Основи економічної безпеки: Навчальний посібник / [Василь Іванович Франчук]; – Львів: Вид-во Львівського держ. ун-ту внутр. справ., 2008. – 203 с.
6. Покропивний С.В. Економіка підприємства: Підручник / [За ред. С. Ф. По кропивного]; – К.: КНЕУ, – 1999. – 450 с.

ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES TODAY

M. Kernytska¹, O. Guk², H. Shymechko³

¹*Lviv state university of internal affairs
Gorodocka St., 26. UA-79007 Lviv, Ukraine
E-mail: marta_kernytska@ukr.net*

²*The Kyiv national technical university of Ukraine «Kyiv polytechnic institute»
Boulevard of Victory, 37, corps 1. Kyiv, Ukraine*

³*Lviv national agrarian university
V. Velykogo St., 1. UA-80381 Lviv region, Dublyany, Ukraine*

In the article the theoretical aspects of economic security of enterprises as pre-condition of the profitable functioning of enterprises are examined at the domestic market.

Keywords: safety, economic security of enterprise, system of economic security of enterprise, purpose of economic security, economic strength security.